

ЗАБОРАВЉЕНИ ЈЕЗИК

За Модерну галерију у Ваљеву почетком јуна отворена изложба „Симболично у српском сликарству“ у избору Бранка Кукића свакако је крунски догађај за последњих неколико година. За наш много шири културни простор ова изложба је кључна за дужи период. Да је тако, потврђују све што се око ње дешава, али је суштински одређује то што је њоме сабрано. Јер, како је то записао Освалд Вирт – *Својство симбола је да остаје неодређено сугестиван: свако види у њему оно што му визуелна моћ допушта да примети. Ко није проицљив, неће проникнути у дубину.*

Модерна галерија у Ваљеву постоји већ скоро 22 године. Њену сталну поставку чине дела Љубе Поповића, Ваљевца и великог српског сликара који већ скоро пола века живи у Паризу. Од самог оснивања Галерија се наметнула српском ликовном и културном простору као место из кога долазе бирани и врхунски садржаји. Треба поменути само нека из плејаде имена чија су дела оплемењила овај простор: Надежда Петровић, Дадо Ђурић, Владимир Величковић, Крсто Хегедушић, Милош Шобајић, Леонид Шејка, Игор Васиљев, Миро Главуртић, Оља Ивањицки, Милена Павловић-Барили, Богдан Кршић, Урош Тошковић, Владимир Дуњић, Душан Јевтовић, Љубица Мркаљ, Вида Јоцић, Милан Туцовић, Бранко Миљуш, Станко Зечевић...

За ову галерију почетком јуна отворена изложба „Симболично у српском сликарству“ у избору Бранка Кукића свакако је крунски догађај за последњих неколико година. За наш много шири културни простор ова изложба је кључна за дужи период. Да је тако, потврђују све што се око ње дешава, али је суштински одређује то што је њоме сабрано.

Гужва око отварања, иако невероватна, може бити уобичајена за сваку средину, отварање је ипак догађај. Међутим,

Бранко Кукић и Љуба Поповић – договор око поставке

када смо изложбу посетили, десетак дана након отварања, већ око 12 сати пре подне забележен је стоти посетилац (тог дана). То много говори. Већина је пристигла из Београда, неки фини свет, госпођа која је познавала Уроша Предића..., младеж коју нико није организовао... За такво интересовање Галерија је, како сазнајемо од директора Душана Јовановића, показала разумевање - током трајања изложбе биће отворена читав дан, сваког дана у недељи, а улаз је бесплатан... Сазнали смо и да су позвани српски музеји, галерије и збирке листом одозвали да избором Бранка Кукића предвиђена дела која чувају уступе за ову изложбу. И све је могло, са бриљантном идејом, са енергијом неколико људи и правим одговором на ту енергију.

Ђура Јакшић,
Алегијска фигура 1862.

Драгутин Инкиостри Медењак,
Соколови 1913.

НИТ КОЈА СПАЈА ПОДСВЕСТ И РЕАЛНОСТ

У каталогу који прати изложбу текст Бранка Кукића појашњава њену идеју, дефинише симбол, тумачи га и доводи у релације са митом, религијом, савременим човеком, уметношћу, а онда се бави свим тим у појединим делима изабраних аутора. Већ на самом почетку разрешава могућу заблуду - да тему изложбе „Симболично у српском сликарству“ никако не треба схватити као директну везу са симболистичким покретом у српском сликарству крајем 19. и почетком 20. века, нити са његовим каснијим одразима:

„Тема ове изложбе је другачија и по својим изворима и по својим последицама. Тиме она добија и у својој ширини и на својој комплексности, односно на својој универзалности, јер је симболично одувек било фундаментални израз не само човековог понашања у свакодневном животу, него и саме уметности. Шта нам то говори?

Зашто савремени човек истиче симболично? Шта тражи у њему? Шта је то што повезује основне феномене човекове онострани егзистенције - снове, митове и религијске образце? Која је то нит која се протеже из подсвести у реалност, распредајући многозначност у којој се оличавају човекове манифестације? Како се зове језик који нам омогућава да разумемо немурти говор нашег бића, језик којим је оснажен наш напор да разумемо себе и друге око себе? Којим смо то језиком тако чврсто и нераскидиво повезани, а чије би нас одсуство вратило и бацило у заборав? Шта је то што нас повезује са нашим прецима, са првим човеком, и са нашим наследницима, са последњим човеком? То је симболички

Јован Кљајић, Давид са харфом, око 1842.

језик. То је језик у којем се унутрашња искуства, осећања и мисли изражени као да су чулна искуства, као да се догађају у спољашњем свету... То је једини универзални језик који је људска врста икада развила, исти за све културе и у целокупној повести (Ерих Фром, *Заборањени језик*). Непознавање или, још горе, неуважавање тог језика ствара препреку да допремо до нас самих."

ВЕЧИТА СВЕСТ О ЦЕЛИНИ

Оно што је важно за савременог човека јесте чињеница да симболи повезују различита духовна искуства. Симболично је заједнички садржитељ читавог људског искуства: од

формирања света до света који се манифестује у овом тренутку. Символ је, дакле, вечита свест о целини. Постоје различите дефиниције симбола. По Бранку Кукићу треба поћи од важне Салустијеве дефиниције света као „символичног објекта“, чиме се констатује да је човек себе и своје окружење (космос, природу) схватио као форме које су нераскидиво повезане, које могу једино опстати и функционисати у непрекидном ритму јединства и јединства супротности. Ананд Кумарасвами дефинише симболично као „вештину мишљења у сликама“, вештину која је заборављена (Фром, Баји), с том разликом што је тај заборав присутан у свести, али не и у подсвесном (или надсвесном, како га схвата Рене Генон). Пол Дил под симболом подразумева „експресивну и прецизну кондензацију“ адекватну унутрашњем („интензивном и квалитативном“), а не спољашњем („екстензивном и квантитативном“) свету. Овде треба додати Гетеово запажање: „У симболу појединачно представља опште, не као сан нити као сенка, него као живо и тренутно откривење непрозирног.“

КОРЕНИ ИЗ ТАМЕ

Бирајући дела српских сликара с краја 19. и почетка 20. века, Бранко Кукић донекле исправља неправду присутну у нашој култури, као и у многим другим културама света, да с временом из ко зна каквих и којих струјања и превирања многи вредни аутори једноставно нестану у забораву, а њихова дела постају само бројеви у фондусу галерија. Тако изложба коју је обликовао садржи дела познатих српских сликара тог времена, али и оних мање познатих (што не значи и мање вредних) чија ће имена, а пре свега дела, изненадити многе. Символично је у то време присутно у нашем сликарству, али и књижевности, што под утицајем неких европских појава те врсте - симболизам, на пример, што под утицајем неких уметничких опредељења између два рата - надреализам, на пример, што у склопу интересовања, синтеза и враћања традицији модерне уметности после рата. Дакле, код нас је реч више о индивидуалним открићима него о покретима ширих размера, више о уметничкој интуицији него о свесном примењивању програма, манифеста и кодекса из савремене уметности Запада. Зато изложена дела Константина Данила, Живка Петровића, Катарине Ивановић, Јована Клајића, Петра Драгића, Мине Вукомановић, Новака Радонића, Ђуре Јакшића, Аксентија Мародића, Антонија Ковачевића,

Новак Радонић, *Виле крунишу Бранка*, 1857.

Стеван Алексић
Анђео мира II, 1918.

Паја Јовановић,
Дијана, 1906-08.

Милоша Тенковића, Ђорђа Крстића, Светозара Зорића, Уроша Предића, Петра Раносовића, Паје Јовановића, Леона Коена, Марка Мурата, Драгутина Инкиостри Медењака, Пашка Вучетића, Надежде Петровић, Стевана Алексића, Милана Миловановића, Малише Глишића, Милоша Голубовића, Саве Шумановића, Здравка Секулића, Милене Павловић-Барили и Богдана Шупута, заслужују појединачно навођење њихових аутора јер је и њихов опус појединачан, јер је и њихов симбол индивидуално откриће у свету општости, органска и унутрашња алегорија - за коју Метерлинк тврди да корене вуче из таме. ■

Драгана МАРКОВИЋ